

ЄС з гендерної політики, а також задекларований намір ЄС ліквідувати гендерну нерівність в усіх видах діяльності, є важливим кроком на шляху розробки комплексної гендерної політики.

Література:

1. Хавлін Т. Гендерна політика в рамках Європейського союзу та український вимір [Електронний ресурс] / Т. Хавлін. – Режим доступу: <http://www.ukr-socium.org.ua>

2. Дашковська О. Р. Жінка як суб'єкт права в аспекті гендерної рівності : монографія. – Харків : Право, 2005. – 224 с.

3. Gender Mainstreaming in Practice: A Handbook by the UNDP [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.undp.org/gender/docs/RBEC_GM_Manual.pdf

4. Рівність за ознакою статі в економічній сфері: зобов'язання України перед ЄС (ключові Директиви ЄС щодо забезпечення гендерного балансу на ринку праці та в професійній діяльності, їх розвиток у практиці Суду Справедливості) / Упорядник О. О. Уварова – Х., 2015. – 150 с.

В. М. Стешенко¹

ПРИПИНЕННЯ ДІЇ УГОД ПРО ПЕРЕБУВАННЯ ЧОРНОМОРСЬКОГО ФЛОТУ РОСІЇ НА ТЕРИТОРІЇ УКРАЇНИ

28 травня 1997 р. між Україною та Російською Федерацією було укладено низку угод про правовий статус Чорноморського флоту Російської Федерації на території України. Зокрема ми маємо на увазі такі двосторонні українсько-російські угоди, як:

– Угода між Україною і Російською Федерацією про параметри поділу Чорноморського флоту від 28 травня 1997 р. [1];

– Угода між Україною і Російською Федерацією про статус та умови перебування Чорноморського флоту Російської Федерації на території України від 28 травня 1997 р. [2] та

– Угода між Урядом України і Урядом Російської Федерації про взаємні розрахунки, пов'язані з розподілом Чорноморського флоту та перебуванням Чорноморського флоту Російської Федерації на території України від 28 травня 1997 р. [3].

---

¹ Кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри міжнародного права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого.

Суть зазначених вище угод полягає у міжнародно-правовому забезпеченні *тимчасового* перебування Чорноморського флоту Російської Федерації (надалі – ЧФ РФ) на території України через застосування інституту публічно-правової оренди території [4]. Так, згідно із абзацом першим статті 2 Угоди між Урядом України і Урядом Російської Федерації про взаємні розрахунки, пов'язані з розподілом Чорноморського флоту та перебуванням Чорноморського флоту Російської Федерації на території України від 28 травня 1997 р.: «Українська Сторона передає Російській Стороні в оренду земельні ділянки і розміщені на них об'єкти берегової інфраструктури, а також акваторію бухт у м. Севастополі і Феодосійському порту, зазначені відповідно в додатках №2 і №3 та картах №1 і №2 до Угоди між Україною і Російською Федерацією про параметри поділу Чорноморського флоту» [3, ст. 2].

Україна ратифікувала усі перелічені вище угоди про перебування Чорноморського флоту Росії¹ на території України на підставі Закону України від 24 березня 1999 р. № 547 – XIV [6]. У свою чергу Російська Федерація ратифікувала ці угоди на підставі окремих федеральних законів від 3 липня 1999 р.: № 123 – ФЗ [7], № 124 – ФЗ [8] і № 125 – ФЗ [9]. Усі зазначені вище угоди набрали чинності з 12 липня 1999 р. [2] – дати останнього повідомлення про виконання Сторонами внутрішньодержавних процедур, необхідних для набуття цими угодами чинності [1, ст. 10; 2, ст. 25; 3, ст. 7].

Разом з тим усі перелічені вище угоди про перебування ЧФ РФ на території України тимчасово застосовувалися з дати їх підписання, – тобто з 28 травня 1997 р. Про це йдеться в абзаці першому статті 10 Угоди про параметри поділу Чорноморського флоту [1, ст. 10], в абзаці першому статті 25 Угоди про статус та умови перебування ЧФ РФ на території України [2, ст. 25] і в абзаці першому статті 7 Угоди про взаємні розрахунки, пов'язані з розподілом Чорноморського флоту та перебуванням ЧФ РФ на території України [3, ст. 7].

Доречно зауважити, що як Україна, так і Російська Федерація є учасниками Віденської конвенції про право міжнародних договорів від 23 травня 1969 р. [10]. Зазначена Конвенція набрала чинності 27 січня 1980 р. [11]. Україна (Українська РСР) є учасником цієї Конвенції з 14 травня 1986 р., а Російська Федерація (як правонаступник СРСР) – з 29 квітня 1986 р. [11].

Тобто, і для України, і для Російської Федерації Віденська конвенція про право міжнародних договорів 1969 р. є міжнародно – правовим зобов'язанням.

¹ Згідно з частиною 2 статті 1 Конституції Російської Федерації від 12 грудня 1993 р. «Наименования Российской Федерация и Россия равнозначны.» [5, ст. 1].

Саме Віденська конвенція 1969 р. у підпункті «а» пункту 1 статті 25 («Тимчасове застосування») передбачає можливість тимчасового застосування міжнародного договору: «Договір або частина договору застосовуються тимчасово до набрання чинності, якщо <...> це передбачається самим договором» [10, ст. 25].

Іншими словами, Україна і Російська Федерація встановили юридичний факт початку дії угод про перебування ЧФ РФ на території України [1; 2; 3] від дати початку їх тимчасового застосування (28 травня 1997 р.), а не від дати набуття цими угодами чинності (12 липня 1999 р.) [2]. Це означає, що усі зазначені вище угоди про перебування Чорноморського флоту Росії на території України почали діяти з 28 травня 1997 р.

Цей юридичний факт є дуже важливим, оскільки визначення строку дії оренди частини території України, а, отже, і строку перебування Чорноморського флоту Росії на території України пов'язується саме з 28 травня 1997 р., що є датою підписання відповідних угод і одночасно датою початку їх тимчасового застосування [1, ст. 10; 2, ст. 25; 3, ст. 7].

З трьох перелічених вище угод про перебування ЧФ РФ на території України достатньо чітко строк дії визначено лише в Угоді про статус та умови перебування ЧФ РФ на території України [2]. Зокрема в абзаці третьому статті 25 зазначеної Угоди встановлено: «Ця Угода укладається на 20 років, відлік яких ведеться з дати початку її тимчасового застосування» [2, ст. 25]. Тобто, Угода про статус та умови перебування ЧФ РФ на території України була початково укладена на строк до 28 травня 2017 р.

Разом з тим системний спосіб тлумачення дозволяє зробити висновок, що строк дії решти двох українсько – російських угод про перебування ЧФ РФ на території України так чи інакше прив'язується до строку дії Угоди про статус та умови перебування ЧФ РФ на території України [12, с. 92]. Зокрема абзац третій статті 10 Угоди про параметри поділу Чорноморського флоту прямо вказує, що «Ця Угода діє протягом строку дії Угоди між Україною і Російською Федерацією про статус та умови перебування Чорноморського флоту Російської Федерації на території України» [1, ст. 10]. У свою чергу абзац третій статті 7 Угоди між Урядом України і Урядом Російської Федерації про взаємні розрахунки, пов'язані з розподілом Чорноморського флоту та перебуванням Чорноморського флоту Російської Федерації на території України встановлює, що «Ця Угода діє до повного виконання Сторонами зобов'язань, що випливають з неї» [3, ст. 7].

Таким чином, не лише Угода про статус та умови перебування ЧФ РФ на території України [2], а й відповідно дві інші пов'язані з нею угоди від

28 травня 1997 р. [1; 3] початково були укладені на строк 20 років, тобто до 28 травня 2017 р.

Далі на підставі так званих Харківських угод 2010 року, а саме на підставі статті 1 Угоди між Україною та Російською Федерацією з питань перебування Чорноморського флоту Російської Федерації на території України від 21 квітня 2010 р. [13, ст. 1], дія угод про перебування ЧФ РФ на території України, укладених 28 травня 1997 р. [1; 2; 3], була продовжена на 25 років, починаючи з 28 травня 2017 р., тобто до 28 травня 2042 р.

Зазначена Угода була ратифікована Україною на підставі відповідного Закону від 27 квітня 2010 р. №2153 – VI [14], а Російською Федерацією – на підставі Федерального закону від 29 квітня 2010 р. №67 – ФЗ [15]; відтак ця Угода набрала чинності 14 травня 2010 р. [13].

Принагідно слід оцінити правомірність такої пролонгації згідно з чинним на той час законодавством України.

Преамбула Закону України «Про міжнародні договори України» від 29 червня 2004 р. № 1906 – IV [16] визначає, що саме цей Закон встановлює порядок укладення, виконання та припинення дії міжнародних договорів України з метою належного забезпечення національних інтересів, здійснення цілей, завдань і принципів зовнішньої політики України, закріплених у Конституції України та законодавстві України.

Стаття 20 Закону України «Про міжнародні договори України» від 29 червня 2004 р. № 1906 – IV передбачає можливість пролонгації міжнародного договору України, але відповідно до умов, визначених самим міжнародним договором [16, ст. 20].

Це означає, що умови пролонгації мають бути встановлені саме в тому договорі, дія якого має бути продовжена, а не в іншому (новому) міжнародному договорі.

Серед трьох міжнародних договорів між Україною та Російською Федерацією від 28 травня 1997 р. [1; 2; 3], дія яких була продовжена на підставі статті 1 Угоди від 21 квітня 2010 р. [13, ст. 1], *норма* про можливість продовження дії *міститься лише* у статті 20 Угоди про статус та умови перебування ЧФ РФ на території України і має такий зміст: «Термін дії Угоди автоматично продовжуватиметься на наступні п'ятирічні періоди, якщо жодна із Сторін не повідомить письмово іншу Сторону про припинення дії Угоди не пізніше ніж за один рік до закінчення терміну її дії.» [2, ст. 20].

Отже, як власне Угода про статус та умови перебування ЧФ РФ на території України від 28 травня 1997 р. [2], так і дві інші пов'язані з нею угоди [1; 3], могли бути продовжені максимум на наступний п'ятирічний період

(тобто до 28 травня 2022 р.), а не на 25 років, як це встановлено у статті 1 Угоди між Україною та Російською Федерацією з питань перебування Чорноморського флоту Російської Федерації на території України від 21 квітня 2010 р. [13, ст. 1].

Таким чином, пролонгація угод про перебування ЧФ РФ на території України [1; 2; 3] у спосіб, який передбачений статтею 1 Угоди між Україною та Російською Федерацією з питань перебування Чорноморського флоту Російської Федерації на території України від 21 квітня 2010 р. [13, ст. 1], є такою, що суперечить змісту статті 20 Закону України «Про міжнародні договори України» від 29 червня 2004 р. № 1906 – IV [16, ст. 20].

Далі. Як відомо, 2 квітня 2014 р. Російська Федерація на підставі Федерального закону «О прекращении действия соглашений, касающихся пребывания Черноморского флота Российской Федерации на территории Украины» № 38 – ФЗ [17] в односторонньому порядку припинила дію угод з Україною щодо ЧФ РФ [1; 2; 3; 13].

Текст зазначеного Закону не містить правового обґрунтування його прийняття. Разом з тим у Пояснювальній записці до проекту федерального закону «О прекращении действия соглашений, касающихся пребывания Черноморского флота Российской Федерации на территории Украины» [18] зазначається:

«В результате подписания 18 марта 2014 года Договора между Российской Федерацией и Республикой Крым о принятии в Российскую Федерацию Республики Крым и образовании в составе Российской Федерации новых субъектов предмет российско – украинских соглашений утрачен ввиду фактического прекращения правоотношений аренды Российской Федерацией объектов её Черноморского флота на территории Украины.

С учётом изложенного Российская Федерация на основании статей 61 и 62 Венской конвенции о праве международных договоров 1969 года вправе прекратить действие названных соглашений.»

На обґрунтування Пояснювальної записки [18] можна заперечити змістом статей 61 і 62 Віденської конвенції 1969 р. [10, ст. 61, 62], на які текст Пояснювальної записки [18] власне і містить посилання.

Зокрема пункт 2 статті 61 Віденської конвенції встановлює:

«2. Учасник не має права посилатись на неможливість виконання як на підставу для припинення дії договору, виходу з нього або зупинення його дії, якщо ця неможливість є результатом порушення цим учасником або зобов'язання за договором, або іншого міжнародного зобов'язання, взятого ним на себе відносно будь-якого іншого учасника договору.» [10, п. 2 ст. 61].

Так само пункт 2 статті 62 Віденської конвенції приписує:

«2. На докорінну зміну обставин не можна посилається як на підставу для припинення договору або виходу з нього:

<...> b) якщо така докорінна зміна, на яку посилається учасник договору, є результатом порушення цим учасником або зобов'язання за договором, або іншого міжнародного зобов'язання, взятого ним на себе відносно будь-якого іншого учасника договору.» [10, п. 2 ст. 62].

Професор О. В. Задорожній у своїй монографії «Порушення агресивною війною Російської Федерації проти України основних принципів міжнародного права» (2015 р.) доводить факти численних порушень з боку Російської Федерації положень Угоди між Україною і Російською Федерацією про статус та умови перебування Чорноморського флоту Російської Федерації на території України від 28 травня 1997 р. [2], а саме: пункту 1 статті 4, пункту 1 статті 6, пунктів 2 і 4 статті 8, пункту 1 статті 12, пунктів 1 і 5 статті 15 цієї Угоди [19, с. 457–462].

Крім цього, О. В. Задорожній акцентує увагу на порушеннях з боку Росії пункту 1 статті 1 Угоди між Україною і Російською Федерацією про параметри поділу Чорноморського флоту від 28 травня 1997 р. про перевищення кількості бойових броньованих машин і чисельності особового складу у частинах морської піхоти та морської авіації Чорноморського флоту Російської Федерації на території України [1; 19, с. 462, 463].

Таким чином, Російська Федерація не мала міжнародно-правових підстав для припинення дії угод про перебування ЧФ РФ на території України на підставі статей 61 і 62 Віденської конвенції про право міжнародних договорів 1969 р., оскільки настання підстав, зазначених у цих статтях, відбулося саме через порушення Росією своїх міжнародно-правових зобов'язань за зазначеними угодами [1; 2; 3; 13].

Разом з тим, на нашу думку, Україна має право [і необхідність] зі свого боку припинити дію угод щодо ЧФ РФ на підставі статті 60 Віденської конвенції 1969 р. («Припинення договору або зупинення його дії внаслідок його порушення»), а саме керуючись пунктом 1 і підпунктом «b» пункту 3 цієї статті: істотне порушення двостороннього договору одним з його учасників, що полягає у порушенні положення, яке має істотне значення для здійснення об'єкта і цілей договору, є підставою для припинення договору <...> в цілому або в частині [10, п. 1, 3 ст. 60].

Професор І. І. Лукашук зазначає, що істотне порушення договору дає підстави для його припинення постраждалою стороною і спори у таких випадках стосуються в основному порядку визначення того, що є «істотним порушенням» [20, с. 87].

Істотні порушення з боку Російської Федерації угод про перебування ЧФ РФ на території України, насамперед, полягають у грубому порушенні пункту 4 статті 2 Статуту Організації Об'єднаних Націй від 26 червня 1945 р. (усі члени ООН утримуються в міжнародних відносинах від погрози силою або її застосування як проти територіальної недоторканності або політичної незалежності будь-якої держави, так і будь-яким іншим способом, не сумісним з цілями ООН) [21, п. 4 ст. 2].

Факти істотних порушень з боку Російської Федерації угод про перебування ЧФ РФ на території України встановлені у низці актів як універсального міжнародного права, так і регіонального (європейського) права. Зокрема нами маються на увазі такі акти Генеральної Асамблеї ООН, Міжнародного кримінального суду, Парламентської Асамблеї ОБСЄ, Європейського Союзу та Парламентської Асамблеї Ради Європи:

– Резолюція Генеральної Асамблеї ООН «Territorial integrity of Ukraine» («Територіальна цілісність України») від 27 березня 2014 р. № 68/262 [22];

– Резолюція Третього комітету Генеральної Асамблеї ООН «Situation of human rights in the Autonomous Republic of Crimea and the city of Sevastopol (Ukraine)» / «Ситуація з правами людини в Автономній Республіці Крим та місті Севастополь (Україна)» від 15 листопада 2016 р. [23];

– Доповідь Міжнародного кримінального суду «Report on Preliminary Examination Activities» («Про дії щодо попереднього розслідування») від 14 листопада 2016 р. [24];

– Резолюція Парламентської Асамблеї ОБСЄ «Resolution on Clear, Gross and Uncorrected Violations of Helsinki Principles by the Russian Federation» («Очевидне, грубе і не виправдане порушення Гельсінських принципів Російською Федерацією») від 1 липня 2014 р. [25, para 4];

– Рішення Ради Європейського Союзу 2014/145/CFSP від 17 березня 2014 р. «concerning restrictive measures in respect of actions undermining or threatening the territorial integrity, sovereignty and independence of Ukraine» («щодо запровадження обмежувальних заходів у зв'язку із діями, що підживляють або створюють загрозу територіальній цілісності, суверенітету і незалежності») [26];

– Резолюція Парламентської Асамблеї Ради Європи 1988 (2014) «Recent developments in Ukraine: threats to the functioning of democratic institutions» («Останній розвиток подій в Україні: загрози функціонуванню демократичних інститутів») від 9 квітня 2014 р. [27];

– Резолюція Парламентської Асамблеї Ради Європи 2132 (2016) «Political consequences of the Russian aggression in Ukraine» («Політичні наслідки агресії Росії в Україні») від 12 жовтня 2016 р. [28] та ін.

На наше переконання, припинення від імені України дії угод про перебування ЧФ РФ на території України на підставі статті 60 Віденської конвенції про право міжнародних договорів 1969 р. [10, ст. 60] буде додатково свідчити про неправомірність дій Росії щодо України під час анексії Криму та міста Севастополь. Як наслідок, відсутність міжнародно-правових підстав для перебування ЧФ РФ на території України призведе до юридичного і фактичного припинення такого перебування на момент деокупації Криму та міста Севастополь, а отже, і для зникнення підстав для можливого військового зіткнення у Криму та в місті Севастополь.

На підставі викладеного можна зробити такі основні висновки:

1. Продовження дії угод про перебування ЧФ РФ на території України на 25 років, як це передбачено у статті 1 Угоди між Україною та Російською Федерацією з питань перебування Чорноморського флоту Російської Федерації на території України від 21 квітня 2010 р., було здійснено всупереч змісту статті 20 Закону України «Про міжнародні договори України» від 29 червня 2004 р. № 1906 – IV.

2. Одностороннє припинення з боку Російської Федерації (на підставі Федерального закону від 2 квітня 2014 р. № 38 – ФЗ) дії угод про перебування ЧФ РФ на території України суперечить змісту пункту 2 статті 61 і підпункту «b» пункту 2 статті 62 Віденської конвенції про право міжнародних договорів 1969 р.

3. Україна має зі свого боку припинити дію угод про перебування ЧФ РФ на території України на підставі статті 60 Віденської конвенції про право міжнародних договорів 1969 р. («Припинення договору або зупинення його дії внаслідок його порушення»).

Література:

1. Угода між Україною і Російською Федерацією про параметри поділу Чорноморського флоту [Електронний ресурс] : Вчинено у м. Києві 28 травня 1997 р. – Режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/643_075

2. Угода між Україною і Російською Федерацією про статус та умови перебування Чорноморського флоту Російської Федерації на території України [Електронний ресурс] : Вчинено у м. Києві 28 травня 1997 р. – Режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/643_076

3. Угода між Урядом України і Урядом Російської Федерації про взаємні розрахунки, пов'язані з поділом Чорноморського флоту та перебуванням Чорноморського флоту Російської Федерації на території України [Електронний ресурс] : Вчинено у м. Києві 28 травня 1997 р. – Режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/643_077

4. Стешенко В. М. Оренда території в міжнародному публічному праві : автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.11 / В. М. Стешенко ; Національна юридична академія України ім. Ярослава Мудрого. – Харків : [б. в.], 2001. – 20 с. – укр.

5. Конституция Российской Федерации [Електронний ресурс] : Принята 12 декабря 1993 г. – Режим доступу : <http://www.constitution.ru/>

6. Про ратифікацію Угоди між Україною і Російською Федерацією про статус та умови перебування Чорноморського флоту Російської Федерації на території України, Угоди між Україною і Російською Федерацією про параметри поділу Чорноморського флоту і Угоди між Урядом України і Урядом Російської Федерації про взаємні розрахунки, пов'язані з поділом Чорноморського флоту та перебуванням Чорноморського флоту Російської Федерації на території України : Закон України від 24 березня 1999 р. № 547 – XIV // Відомості Верховної Ради України від 7 травня 1999 р. – 1999. – № 18. – Ст. 157.

7. О ратификации Соглашения между Российской Федерацией и Украиной о параметрах раздела Черноморского флота // Официальный сайт Президента России [Електронний ресурс] : Федеральный закон Российской Федерации от 3 июля 1999 г. № 123 – ФЗ (принят Государственной Думой 18 июня 1999 г., одобрен Советом Федерации 25 июня 1999 г.). – Режим доступу : <http://www.kremlin.ru/acts/bank/14072>

8. О ратификации Соглашения между Российской Федерацией и Украиной о статусе и условиях пребывания Черноморского флота Российской Федерации на территории Украины // Официальный сайт Президента России [Електронний ресурс] : Федеральный закон Российской Федерации от 3 июля 1999 г. № 124 – ФЗ (принят Государственной Думой 18 июня 1999 г., одобрен Советом Федерации 25 июня 1999 г.). – Режим доступу : <http://kremlin.ru/acts/bank/14073>

9. О ратификации Соглашения между Правительством Российской Федерации и Правительством Украины о взаиморасчетах, связанных с разделом Черноморского флота и пребыванием Черноморского флота Российской Федерации на территории Украины // Официальный сайт Президента России [Електронний ресурс] : Федеральный закон Российской Федерации от 3 июля 1999 г. № 125 – ФЗ (принят Государственной Думой 18 июня 1999 г., одобрен Советом Федерации 25 июня 1999 г.). – Режим доступу : <http://kremlin.ru/acts/bank/14074>

10. Віденська конвенція про право міжнародних договорів [Електронний ресурс] : Складено у м. Відні 23 травня 1969 р. – Режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_118

11. Vienna Convention on the Law of Treaties [Електронний ресурс] : Done at Vienna on 23 May 1969. – Режим доступу : https://treaties.un.org/pages/ViewDetailsIII.aspx?src=TREATY&mtds_g_no=XXXXIII-1&chapter=23&Temp=mtds_g3&clang=_en

12. Стешенко В. М. Строк оренди території України за угодами між Україною і Росією 1997 р. / В. М. Стешенко // Конституція – основа державно – правового будівництва і соціального розвитку України : Тези доп. та наук. повідомлень

учасників наук. конф. молодих учених (м. Харків, 30 червня 2001 р.) / За ред. М. І. Панова. – Харків : Нац. юрид. акад. України, 2001. – С. 91–93.

13. Угода між Україною та Російською Федерацією з питань перебування Чорноморського флоту Російської Федерації на території України : Вчинено у м. Харкові 21 квітня 2010 р. // Офіційний вісник України від 4 червня 2010 р. – № 39. – С. 202. – Ст. 1312. – Код акту 51175/2010.

14. Про ратифікацію Угоди між Україною та Російською Федерацією з питань перебування Чорноморського флоту Російської Федерації на території України : Закон України від 27 квітня 2010 р. № 2153 – VI // Відомості Верховної Ради України від 28 травня 2010 р. – 2010. – № 21. – Ст. 222.

15. О ратификации Соглашения между Российской Федерацией и Украиной по вопросам пребывания Черноморского флота Российской Федерации на территории Украины // Официальный сайт Президента России [Электронный ресурс] : Федеральный закон Российской Федерации от 29 апреля 2010 г. № 67 – ФЗ (принят Государственной Думой 27 апреля 2010 г., одобрен Советом Федерации 28 апреля 2010 г.). – Режим доступа : <http://www.kremlin.ru/acts/bank/31000>

16. Про міжнародні договори України : Закон України від 29 червня 2004 р. № 1906 – IV // Відомості Верховної Ради України від 10 грудня 2004 р. – 2004. – № 50. – Ст. 540.

17. О прекращении действия соглашений, касающихся пребывания Черноморского флота Российской Федерации на территории Украины // Официальный сайт Президента России [Электронный ресурс] : Федеральный закон Российской Федерации от 2 апреля 2014 г. № 38 – ФЗ (принят Государственной Думой 31 марта 2014 г., одобрен Советом Федерации 1 апреля 2014 г.). – Режим доступа : <http://www.kremlin.ru/acts/bank/38251>

18. Пояснительная записка к проекту федерального закона «О прекращении действия соглашений, касающихся пребывания Черноморского флота Российской Федерации на территории Украины» // Официальный сайт Президента России [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.kremlin.ru/events/president/news/20654>

19. Задорожній О. В. Порухення агресивною війною Російської Федерації проти України основних принципів міжнародного права : монограф. / О. В. Задорожній ; Укр. асоц. міжнар. права, Ін – т міжнар. відносин Київ. нац. ун – ту ім. Т. Шевченка, каф. міжнар. права. – Київ : К. І. С., 2015. – 712 с. – (Бібліотека кафедри міжнародного права). – ISBN 978–617–684–109–8.

20. Лукашук И. И. Прекращение договора или приостановление его действия вследствие его нарушения / И. И. Лукашук // Журнал российского права. – 2005. – № 11. – С. 82–94. – ISSN 1605–6590.

21. Статут Організації Об'єднаних Націй і Статут Міжнародного Суду [Електронний ресурс] : Складено у м. Сан – Франциско 26 червня 1945 р. – Режим доступу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_010

22. Territorial integrity of Ukraine [Електронний ресурс] : Resolution adopted by the General Assembly on 27 March 2014 № 68/262. – Режим доступу : http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/68/262

23. Situation of human rights in the Autonomous Republic of Crimea and the city of Sevastopol (Ukraine) [Електронний ресурс] : Seventy – first session Third Committee Agenda item 68 (c). – Режим доступу : <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N16/352/55/PDF/N1635255.pdf>

24. Report on Preliminary Examination Activities [Електронний ресурс] : International Criminal Court Report on 14 November 2016. – Режим доступу : https://www.icc-cpi.int/iccdocs/otp/161114-otp-rep-PE_ENG.pdf

25. Resolution on Clear, Gross and Uncorrected Violations of Helsinki Principles by the Russian Federation [Електронний ресурс] : Baku Declaration and Resolutions. OSCE. – 2014. – Режим доступу : <https://www.oscepa.org/meetings/annual-sessions/2014-baku-annual-session/2014-baku-final-declaration/1850-06>

26. Council Decision 2014/145/CFSP of 17 March 2014 concerning restrictive measures in respect of actions undermining or threatening the territorial integrity, sovereignty and independence of Ukraine // Official Journal of the European Union [Електронний ресурс] : L 78/16. – 17.03.2014. – Режим доступу : <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2014:078:0016:0021:EN:PDF>

27. Recent developments in Ukraine: threats to the functioning of democratic institutions [Електронний ресурс] : Resolution 1988 (2014) adopted by the Parliamentary Assembly of the Council of Europe on April 9, 2014. – Режим доступу : <http://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-Xref-ViewPDF.asp?FileID=20873&lang=en>

28. Political consequences of the Russian aggression in Ukraine [Електронний ресурс] : Resolution 2132 (2016) adopted by the Parliamentary Assembly of the Council of Europe on 12 October 2016 (33rd Sitting). – Режим доступу : <http://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-DocDetails-EN.asp?fileid=23166&lang=EN&search=Y2F0ZWdvcnlf3RyX2VuOiJBZG9wdGVkIHRleHQi>

Т. В. Комарова¹

РОЛЬ МІЖНАРОДНОГО ПРАВА У ПРАКТИЦІ СУДУ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Стан теорії права ЄС підтверджує, що проблеми співвідношення правопорядку ЄС із міжнародним правопорядком, а також вивчення практики Суду

---

¹ Кандидат юридичних наук, доцент кафедри міжнародного права Національно-юридичного університету імені Ярослава Мудрого.